

BEŞ KIRIK KAMERA İLE FİLİSTİN'DE GÖRÜLMİYENİ GÖRMEK, DUYULMAYANI DUYMAK

DOÇ. DR. SERTAÇ T. DEMİR

Öğr. Üyesi GÜMÜŞHANE ÜNİ.

“

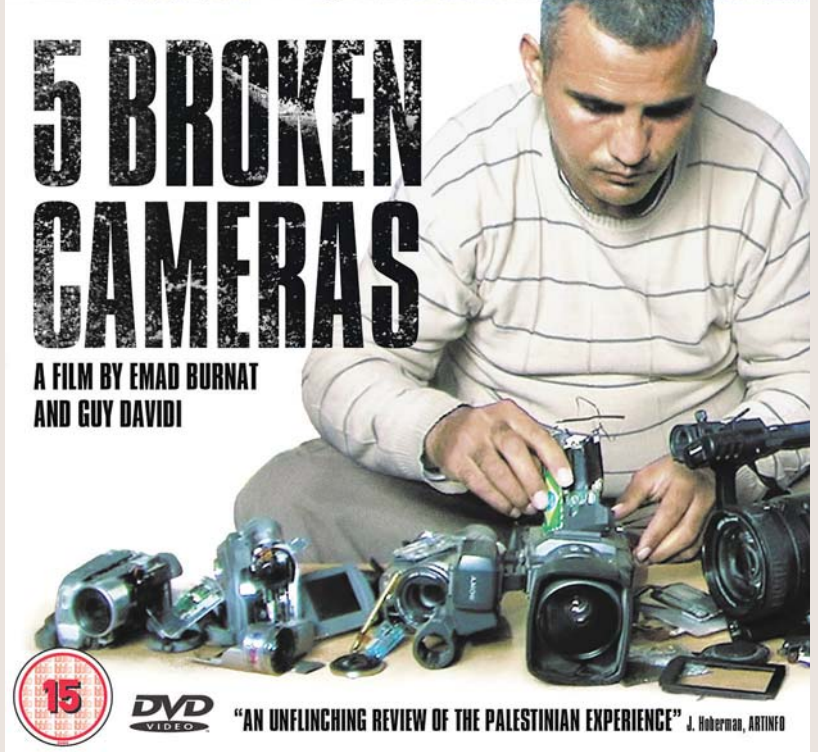
Gerçek şu ki sorunları kavrayabilmek ve gerektiğinde tepki gösterebilmek için daima 'içeriden biri' olmak gerekiyor. Tarihin içerisinde, olayların içerisinde, mağdurun içerisinde, haysiyetli duruşun içerisinde...

”

Yaklaşık bir asırdır Filistin'de yaşananlar, kameranın nereye çekse bir film olacağı kadar entrikalar, kırılmalar, çatışmalar ve trajedilerle doludur. Kutsal Ramazan ayında Mescid-i Aksa'da başlayan ve kısa süre içinde kapsamlı bir yıkıma evrilen İsrail devlet şiddeti de yalnızca birkaç gün içinde çekilen felaket görüntüleriyle bile çok sayıda belgesel ve filme yetecek 'gerçek' sahneler içerdi. Ne var ki bu kez, yani belki de en fazla bu kez, oradaki vaziyeti dünyaya aktaracak medya organları

doğrudan hedef alındı ve dünya kamuoyu gösterilemeyeni görmekten; duyulması gerekeni işitmekten büyük oranda mahrum bırakıldı.

Olan biteni gösterdiğini iddia eden uluslararası medyanın acınası hâli ise ayrı bir sorunsal olarak bir kenara yazıldı. Yalnızca yine film

sahnelerini aratmayan ‘uzak çekim’ kadrallar ve o kadralları dolduran -havai fişeği anımsatan- füze ışıkları, yaklaştıkça artan cehennemden kopma ateş huzmeleri ve enkaza dönüşen binalardan artakalan toz dağları.

Bunca görsel karmaşa aynı esnada uluslararası erkeklerin Filistin’i itidale çağırın tuhaf açıklamalarıyla buluştukça meseleye “bedeni uzak; gönlü yakın” olan bizler için durum anlamak ile ağlamak arasında yeni ikilemlere evrildi. Gerçek şu ki sorunları kavrayabilmek ve gerektiğinde tepki gösterebilmek için daima ‘içeriden biri’ olmak gerekiyor. Tarihin içerisinde, olayların içerisinde, mağdurun içerisinde, hayşiyetli duruşun içerisinde... Bu nedenle gözün, görüntüyle ilişkisi samimi ve daimî olmalıdır. Gözü kesintisiz fakat sanal bir devamlılık içinde körleştiren sosyal medya imgelerine indirgmeden söylüyorum bunu. Çünkü görüntü, bazen göstermeye bazen de gizlemeye yarar. Sanatsal görüntünün ayırt edici gücü, biraz da burada gizlidir.

Bu nedenle bu yazıda, Filistin meselesine tanık olarak bir belgesel film analiz edilmektedir: Beş Kırık Kamera. 2011 yılında Filistinli amatör yönetmen Emad Burnat’ın, süreç içinde birlikte çalıştığı İsraili aktivist Guy Davidi ile birlikte yönettiği film, birçok festivalden ödül ve sinema otoritelerinden övgüler almıştır. 85. Akademi Ödülleri’nde en iyi belgesel dalında da yarışın Beş Kırık Kamera, isimle müsemma olarak, Batı Şeria’nın Bil’in köyünde yaşayan Emad’ın çekimlerde kırılan beş kamerası yakaladığı İsrail işgalciliğinin etkilerini resmeder. Artık

küresel bir soruna dönüşen bu işgal, filmde Emad’ın kişisel dünyasının olanca insani ve doğal yansımalarında karşılık bulur. Guardian’da Philip French’e göre de film, muazzam bir güçle muazzam düzeyde bir adaletsizlik vakası sunmaktadır izleyicilere.

ZEYTİN, BULDOZER VE DUVAR

Film, kontrolden çıkmış bir kameranın dağınık görüntüleri ve yakından gelen kaotik bağırışlarla başlar. Daha sonra kadraja giren Emad’ın dış sesle sözleri belirir. Şöyle der Emad: “Başımdan pek çok olay geçti. Kızgın bir alev gibi kafamın içinde yanıyorlar. Acı ve sevinç... Korku ve umut, hepsi birbirine karıştı. Yolu kaybediyorum. Eski yaraların iyileşmek için zamanı yok. Yenileri eskilerin üzerini kapatıyor. Ben de anılarımı ayakta tutmak için film çekiyorum. Bunlar benim beş kameram. Her kamera hayatımın bir merhalesi.” Etrafı tepelerle çevrili ve işgal edilmiş bölgenin hemen içinde yer alan Bil’in’de doğmuş olan Emad, film boyunca kendi hüznü sesini iletir izleyicilere. Gerçekten de Filistin yalnızca görülmesi gereken

değil; duyulması gereken de bir vakıadır.

“

İsrail devleti ve yerleşimciler yalnızca Filistinlileri değil; zeytin ağaçlarını da ya zehirleyerek ya sökerek ya da yakarak hedef almaktadır. Tam bu noktada filmde, vadinin ortasında ölçsüzce ilerleyen bir buldozer görünür. Bu arada İsrail’deki her buldozer, bana Filistinlilerin evlerinin yıkılmasını engellemeye çalışırken ezilen Amerikalı genç aktivist Rachel Corrie’yi hatırlatır.

”

Emad’ın çocukluğu bu topraklardaki zeytin ağaçlarının arasında geçmiştir. Kuran-ı Kerim’de çok yerde bahsi geçen ve Allah’ın, üzerine yemin ettiği “zeytin”, tarihsel temsilleriyle birlikte özellikle Filistinliler için hayati değere sahiptir. Başka bir deyişle “Filistin toprağı” denen şey, yalnızca özgürlüğü değil; o toprakta yetişen zeytinin ellerinde rızık ve aidiyete de gönderme

yapmaktadır. Böyle olduğu için İsrail devleti ve yerleşimciler yalnızca Filistinlileri değil; zeytin ağaçlarını da ya zehirleyerek ya sökerek ya da yakarak hedef almaktadır. Tam bu noktada filmde, vadinin ortasında ölçsüzce ilerleyen bir buldozer görünür. Bu arada İsrail'deki her buldozer, bana Filistinlilerin evlerinin yıkılmasını engellemeye çalışırken ezilen Amerikalı genç aktivist Rachel Corrie'yi hatırlatır. Şöyle demişti Corrie: "İnsanların yaşama kabiliyetlerinin sistematik bir şekilde yıkılmasına şahitlik ediyordum gibi hissediyorum. İnsanlarla akşam yemeğine oturuyorum ve bazen şunun farkına varıyorum; kocaman bir askeri makine bizi kuşatmış ve bu makine, birlikte yemek yediğim insanları öldürmeye çalışıyor."

İnsan hırs ve ölçsüzlüğünün sembolü olan buldozerler, bu işgal topraklarında, üzerinde sayısız hatıranın biriktiği bereketli toprakları dümdüz etmekte ve yerine yüksek sakınma duvarları örmektedir. Bunun için önce iyi yetiştirilmiş mühendisler, filmde gösterildiği gibi ölçümler yapmaya gelirler. Bu arada zeytin ağaçları köklerinden sökülerek taşınırlar, tıpkı köklerinden

koparılan Filistin'in kadim mukimleri gibi! Öte yandan hayat, kimi güzellikleri ve doğallıklarıyla devam eder. Dışarıda kötülükler olurken; Emad'ın dördüncü oğlu Gibreel doğar. Böylece onu çekmek için açılır ilk kamera. Eski günler, nedendir bilinmez daima mutlu aile nostaljisiyle yüklüdür. Yoksa her şey her geçen gün daha mı kötüye gitmektedir gerçekten? Emad da her doğan çocuğunun daha çetin şartlarda büyüdüğünden bahseder. Son sorun, Bil'in'in hemen dibine örülmeye başlayan duvarlardır. Filistinlileri hapsederek İsraili yerleşimcileri onların şerhinden koruma vaadiyle meşru laştıran o duvarlar. Coğrafyanın yeni sınır / sinir hatları olan o utanç duvarları.

ŞARKILAR, PROTESTOLAR VE BOMBALAR

Film, her geçen gün genişleyen İsrail yayılmacılığını protesto eden çoğu delikanlı Filistinlinin görüntüleriyle devam eder. Zeytin toplamak için yollardadırlar. Bayram yaşıyormuşçasına coşkulu şarkılar, ellerinde bayraklar ve aralarında hoş sohbet vardır. Fakat onlara hep uzaktan bakan İsrail askerleri için durum farklıdır. Onlar, siste-

matik bir beyin yıkama sürecinden geçirildikleri için bu uzak (ve haklı) topluluğu birer "canavar"mış gibi görürler. Sahip oldukları tek duygu belki de içine kin serpiştirilmiş korkudur. Bu, onların sergilediği her sert bastırma girişiminin kaynağıdır. "Uzak dur" ya da "öl"! Fakat "biber gazından ve silahlardan korkmuyoruz" sözlerini içeren yeni şarkılar yazar Filistinliler ve hemen her cuma namazı sonrası düşerler yollara.

“

Bir yandan yerleşimciler zeytin ağaçlarını yakarken diğer yandan Filistinliler yeni fidanlar ekerler. Yaşanan sonsuz kısır döngünün bundan başka bir tarifi yoktur. Bu arada başka kameralar kılınca da kaybedebilecek daha nice dram, sırf kameralar onu çekmiyor diye gerçek olmaktan çıkmaz.

”

Tamamına yakını sevimli çocukların ve gençlerin olduğu bu topluluğun karşısına yine aşırı teçhizatlı, insandan çok robotu andıran, yüzünün / duygularının detayları zırhlarının ardına saklanmış, kutsal görevine inandırılmış, saflarını korkudan sık tutan İsrail askerleri çıkar. Filmde Adeeb isimli Filistinli, "kalbiniz yok mu" diye sorar askerlere ve ardından sıkıca sarılır bir zeytin ağacına. "Bu topraklarda doğduk, bu topraklarda öleceğiz" diye ekler. Bir yandan duvarlar yükselmeyi sürdürürken diğer yandan dünyanın farklı milletlerinden insanlar protestolara destek verir. Derken gaz bombasının tesiriyle

ilk kamera kırılır. Artık görüntüler de en az yaşananlar kadar bozuktur.

Yeni kamera Emad'ın oğlu Gibreel'i çektiği görüntülerle başlar. Oğluna bazı kelimeler öğretiyordu: "Düvar", "fişek", "ordu", "korkma", "koş koş." Bunlar elzem ve yaygın kavramlardır. Bunlar Filistin'in güncel jargonu, kaçınılmaz gerçekliğidir. Gece ve gündüz tekrar edilip her geçen sürede biraz daha sertleşen gerçeklik. Bir yandan yerleşimciler zeytin ağaçlarını yakarken diğer yandan Filistinliler yeni fidanlar ekerler. Yaşanan sonsuz kısır döngünün bundan başka bir tarifi yoktur. Bu arada başka kameralar kırılrsa da kaybedebilecek daha nice dram, sırf kameralar onu çekmiyor diye gerçek olmaktan çıkmaz. Sahiden gerçeğin ne kadarı gördüklerimiz ve duyduklarımızdan ibarettir? Ya da gerçek, tam da sesini duyamayacağımız uzaklıkta ve bakış açımızı aşan ücralarda mı yaşanmaktadır?

“

Topraklar işgal edilir, evler basılır, kan dökülür; çocuklar ise olanları yalnızca izlemekle kalmazlar. Yaşananlar en fazla onların hafızalarından çok geleceklerine yani yazgılarına eklenir. Bu sebeple şöyle derler filmde çocuklar: “Uyumak istiyoruz.”

”

“ALTINCI KAMERA”NIN GEREĞİ ÜZERİNE

Gibreel ve onun gibi çocuklar, yaşananların en saf ve yalın tanığı

hatta mahkûmudur. Topraklar işgal edilir, evler basılır, kan dökülür; çocuklar ise olanları yalnızca izlemekle kalmazlar. Yaşananlar en fazla onların hafızalarından çok geleceklerine yani yazgılarına eklenir. Bu sebeple şöyle derler filmde çocuklar: “Uyumak istiyoruz.” Çünkü uyku, huzurun tecel-lisidir. Sükûn varsa uyku vardır. Oysa filmde gösterildiği gibi askerler çocukları evlerinden alıp hesapsızca tutuklarlar. Doğrusu sadece terörizmi yol benimsemiş bir devletin düşmanları çocuklar ve ağaçlar olabilir.

Ve her geçen yıl daha acımasız kitlesel ölüm teknolojileri eklenir işgale. Derken Filistin'de her evden kayıplar yaşanır. Kayıplar birikir ve bir milletin kolektif hafızası, ortak direniş motivasyonu olur. Emad da aynı şeyi tekrar eder: “Birisi öldüğü zaman öfke çok yoğun olur, insanların duyguları patlar ve ölmeye hazır olurlar.” Düşmanlık öfkeyi, kan kanı doğurur. Acılarla yoğrulmuş duygular, insanı çoğu kez rasyonel davranmaktan alıkoyar. Bu, fazla “içerden olma”nın belki de tek handikabıdır. Bu nedenle yeri geldiğinde olayın dışına çıkabilecek bir aracın varlı-

ğına ihtiyaç duyulur ki sinema tam da böyle bir araçtır. Filmler, olayların sıcaklığına kapılmadan ama meseleyi de soğutmadan aktarmanın imkânını sağlar. İşte bu yüzden Emad'ın kırılan beş kamerasından sonra yenilerine ve Emad gibi birçok kişisel hikâyenin tasvirine ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak, olayları dramatize edip duyguları harekete geçirme noktasında kurmacanın belgesel üstünlüğü vardır. Ancak belgeselin gerçeğe ilişkisi kurmacaya göre daha dolaysızdır. Elbette belgeselde de kurgu mevcuttur ancak yine de görüntüler belli bir oyuncu ve yönetiminin kesin şablonlarıyla üretilmez belgeselde.

Bu yönüyle belgesel, gerçeğin bizi kendisi olmasa bile gerçeğe daha yakından hatta çoğu kez içlerinden bakıştır. Öte yandan bazı filmler zaman aşımına uğramazlar. Özellikle de filmin işlediği yara, kanamayı arttırarak sürdürüyorsa! Beş Kırık Kamera filmi de -zaman aşımına uğraması umulacak- o türden filmlerdendir. Trajik olayları çeken bir filmi -ironik bir biçimde- değerli kılan şey, filmin kendi teknik evreni kadar o trajedinin kendisidir çünkü. ■